

Elvan Çelebi Türbesi Ziyaretçilerinin Görüşlerinin İncelenmesi

Examining the Opinions of Elven Çelebi Tomb Visitors

Eyyüp KAYACI

Dr., Milli Eğitim Müdürlüğü, Ölçme Değerlendirme Merkezi, Çorum/Türkiye
PhD., Directorate of National Education, Measurement Evaluation Center, Çorum/Turkey
eyyupkayaci@gmail.com | orcid.org/0000-0002-5687-1441

DOI: 10.47425/marifetname.vi.1011369

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 18 Ekim/ October 2021

Kabul Tarihi | Accepted: 01 Mart/ March 2022

Yayın Tarihi | Published: 30 Haziran /June 2022

Atf | Cite as

Kayacı, Eyyüp. "Elvan Çelebi Türbesi Ziyaretçilerinin Görüşlerinin İncelenmesi [Examining the Opinions of Elven Çelebi Tomb Visitors]". Marifetname. 9/1 (Haziran/2022), s. 271-298

İntihal | Plagiarism

Bu makale, iThenticate aracılığıyla taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
This article, has been scanned by iThenticate and no plagiarism has been detected.

Copyright ©

Published by Siirt University Faculty of Divinity. Siirt/Turkey.

web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marifetname>

mail: sifdergisi@gmail.com

Elvan Çelebi Türbesi Ziyaretçilerinin Görüşlerinin İncelenmesi*

Öz: Anadolu'nun her bölgesinde halk tarafından veli, ermiş, dede, pir gibi adlar verilen şahıslara ait türbelere rastlanmaktadır. Dinî-tasavvufi bağlamda halk tarafından Allah dostu olarak kabul edilen bu kişiler, anlatılan kerametleri ile ölümlerinin ardından inandırıcılık özelliklerini daha da arttırmışlardır. Bunun sonucu olarak kutsallaştırılan bu türbelere yapılan ziyaretlerin birey ve toplum üzerinde birtakım yansımaları olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak, Elvan Çelebi türbesine yapılan ziyaretlerin birey ve toplum üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu çalışmada, kutsal, kutsal mekân ve türbe ziyaretinin kavramsal çerçevesi ortaya konduktan sonra, Elvan Çelebi'nin kim olduğu ve sosyo-kültürel hayattaki yeri üzerinde durulmuş, türbe ve bulunduğu bölge hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda, Elvan Çelebi Türbesini ziyaret edenler ile mülakat yapılarak elde edilen veriler yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, yapılan türbe ziyaretlerinin bireyin dini düşünce, duygu, tutum ve inançları üzerinde etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Gerek geçmişte gerekse günümüzde, stresli olanların, hastalıklarına şifa arayanların, çocuğu olmayanların, adak adayanların, dua ve ziyaret ile huzurlu bir yaşam isteyenlerin ziyaret ettikleri Elvan Çelebi Türbesinin Çorum'un dini ve sosyo-kültürel hayatına canlılık katmaya devam ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Çorum, Türbe, Ziyaret, Elvan Çelebi.

Examining the Opinions of Elven Çelebi Tomb Visitors

Abstract: In every region of Anatolia, there are shrines belonging to people named as veli, saints, grandfather, and pir. These people, who are accepted by the people as a friend of God in the religious-mystical context, have further increased their credibility characteristics after their deaths with their explained miracles. As a result, it is seen that the visits to these sanctuary tombs have some reflections on the individual and the society. Accordingly, the effects of the visits to the Elvan Çelebi Tomb were investigated on the individual and the society. In this study, after revealing the conceptual framework of the visit to the sacred, sacred space and shrine, Elvan Çelebi's identity and his place in the socio cultural life are discussed and information is given about the shrine and its region. In this context, the data obtained by interviewing the visitors of the Elvan Çelebi Tomb was interpreted. As a result of the research, it was determined that the visits to the tomb have effects on the religious thoughts, feelings and beliefs of the individual. It

* Araştırma öncesinde Hitit Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 07.06.2021 tarih ve 2021/165 karar sayılı Etik Onay alınmıştır.

can be said that the Elvan Çelebi Tomb, which is visited by those seeking healing for their stresses and illnesses, those who have no children, those who make a vow, and those who want a peaceful life with prayer and visit, continues to enliven Çorum's religious and socio-cultural life.

Keywords: The Psychology of Religion, Çorum, Shrine, Visit, Elvan Çelebi.

Giriş

Din deyince her şeyden üstün olan güçlü bir varlığı kutsal kabul etme ve ona bağlanıp tapınma davranışlarını içeren kurallar bütünü anlaşılır. Yani dinlerde kutsal olanla olmayan ayrımı yapılır, dini olan da tabiatüstülük, kutsallık inanç ve anlayışına dayanır.¹ Diğer taraftan hem bireyi hem de toplumu etkileyen yönüyle din, insanın duygu, düşünce ve davranışlarına hitap etmesi yönüyle insanın günlük yaşantısındaki eylemlerini ve diğer insanlarla olan ilişkilerini yönlendiren önemli bir etkidir.²

Birey ve toplumu etkileyen, birçok din ve inanç sistemindeki olgulardan biri de kutsal mekanlar ile buralarda gerçekleştirilen ziyaretlerdir. Dini duygunun somut ve etkili şekilde hissedildiği ortam olan kutsal mekanların bireylerin dini düşünce, duygu, tutum ve davranışları üzerinde etkisi bulunmaktadır. İnsanların kutsal mekanları ziyaretlerinin temelinde ise önemli ölçüde kutsalı arama, kutsal atfedilenden yardım dileme duygusu ve inancı yatmaktadır.³

Elvan Çelebi Türbesi'ne yapılan ziyaretler bu mekânın kutsal olma özelliğine sahip olduğu düşünüldükçe yapıldığı için kutsal, kutsal mekân ve türbe kavramlarına değinmenin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Türkçe sözlükte kutsal, güçlü bir dinî saygı uyandıran, tapınılacak veya uğrunda can verilecek kadar sevilen, üstüne titrenilen, kutsî, mukaddes anlamlarında kullanılmaktadır.⁴ Türbeler ise, “*genellikle ünlü bir kimse için*

¹ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2015), 31.

² Ali Ulvi Mehmedoğlu, *Kişilik ve Din* (İstanbul: Dem Yayınları, 2004), 13; Habil Şentürk, *Din Psikolojisine Giriş* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2021), 145-148.

³ Hüseyin İbrahim Yeğin, “Din Psikolojisi Açısından Kutsal Mekân İnsan İlişkisi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/27 (2012), 54.

⁴ *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu (Ankara: TDK Basımevi, 1998), 1/1424.

*yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı*⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Buldukları bölgede, yaşadıkları dönemde özellikle çevresindeki insanlara manevi anlamda rehberlik etmiş, toplum önderi olmuş, çevresine faydalı olarak tanınan ve saygı duyulan insanlara gösterilen tazimin, yaşadıkları dönemlerden itibaren belki yüzyıllar boyunca devam eden saygının bir göstergesi olarak bugün de bu kişilerin türbeleri ziyaret edilmektedir.

Toplum içerisinde veli, evliya, eren ve ermiş gibi adlarla anılan kişilerin, Allah tarafından sevilen kullar olduklarına ve bundan dolayı bu kullara olağanüstü haller verildiğine inanılmaktadır. Velilerin hayattayken gösterdikleri olağanüstü haller, onların ölümlerinin ardından daha da efsaneleştirilerek anlatılmaya devam edilmekte ve bununla birlikte velilerin inandırıcılık özellikleri daha da artmaktadır. Bunun sonucu olarak da velilerin türbeleri kutsallaştırılmaktadır.⁶ Bu özelliğiyle kutsal mekân olarak görülen türbeler halk dindarlığının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda *eren, evliya, seyit, gazi, pir, dede, sofı* vb. isimlerle anılan kişilerin ebedi istirahat yerleri olarak bilinen *türbe, tekke, yatır* vb. adlarla anılan kutsal mekanlar manevi anlatılarla çok güçlü birer çekim merkezi haline gelmekte ve insanlar farklı dilek, istek ve amaçlarla bu mekanları ziyaret etmeye devam etmektedirler.⁷ Yapılan bu ziyaretlerin Türkçedeki “adak” kelimesiyle yakın ilişkisinin olduğu düşünülmektedir. Çünkü adak kelimesi; evlenme, zor bir durumdan kurtulma, çocuk sahibi olma gibi isteklerin gerçekleşmesi amacıyla kutsallık atfedilen varlıklara ve mekanlara adanan kurban, eşya, yiyecek, oruç gibi şeyleri içermektedir. Ziyaret ise kendilerinde birtakım insanüstü güçler ve kudretler taşıdığına inanılan mezar, türbe vb. yerlerin çeşitli usul ve amaçlarla ziyaret edilmesini anlatmaktadır. Bu ziyaret yerleri için insanları cezbeden şey, ritüelleri yerine getirerek kutsalla ilişkiye giren bireyin fayda göreceğine yönelik inanışıdır.⁸

⁵ *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu (Ankara: TDK Basımevi, 1998), 1/2265.

⁶ Nilgün Çıblak Coşkun, “Yatır ve Ziyaretlerin Halk Kültüründeki Rolü Bağlamında Mersin’deki Muğdat Dede Türbesinin İncelenmesi”, *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/1 (2013), 1206.

⁷ Ünver Günay, “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15/2 (2003), 7.

⁸ Galip Atasağun, “Ziyaret Fenomeni”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/2 (2006), 34-35.

İnsanların çaresiz kaldıkları durumlarda Tanrı'ya ulaşma çabasında oldukları görülmektedir. Bu bağlamda halk kutsal mekânları bir araç olarak görerek konuya pragmatik yaklaşmaktadır. Tanrı'ya ulaşmak için kutsal mekân olarak görülen ziyaret yerlerindeki yatan kişileri aracı koyarak yapılan ritüellerde, eski Türk inanışlarının etkisiyle birlikte İslam inancı ve kolektif bilinçaltında yer edinen eski inanış ve uygulamaların iç içe geçtiği görülmektedir.⁹

Ziyaret yerleri hemen her coğrafyada önemli fonksiyonlar üstlenmektedir. Taşındığı dini ve mistik unsurlarla eski dönemlerden beri dünya tarihinde yer edinmiş bir olgudur. İnsanların ümitsizlik yaşadıklarında derman olarak gördükleri kutsal değerlerle özdeşleşerek toplumda yer edindiği ölçüde ziyaret yerleri kutsal olarak görülmeye ve toplum hayatında yer edinmeye devam edeceklerdir.¹⁰

En eski türbelerin çoğunlukla Anadolu'nun İslamlaştırılma mücadelesinde kahramanlık ve fazilet gösteren insanlara ait olduğu düşünülmekle birlikte bunları birer tarikata bağlı olan tarikat öncülerinin, şeyhlerin, pirlerin ve dedelerin takip ettiği belirtilmektedir. Günümüzde de tarikatlarla mensup kişilerin türbe ziyaretlerine çoğu zaman katıldıkları ve bu tür ziyaretlere çevresini de teşvik ettikleri görülmektedir.¹¹ Türkiye'de halk dindarlığının önemli göstergelerinden biri olan ziyaret dindarlığının merkezinde veli inancı yer almaktadır. Genel anlamda sufi gelenekten beslenen veli inancı, toplumsal yaşamda ziyaret dindarlığı şeklinde görülmektedir. Bugün halk dindarlığının ve türbe ziyaretlerinin geniş ölçüde tasavvufun etkisini taşıdığı veli kültü merkezli olduğu görülmektedir.¹²

Birtakım ihtiyaçları olan insanların bazı ihtiyaçlarını ya doğrudan doğruya türbede yatan kişilerden ya da bu kişiler aracılığıyla Allah'tan istemeye başlamasıyla birlikte türbe ziyaretleri toplumumuzda yaygınlaşmıştır.

⁹ Berna Ayaz – Aykut Günaydın, “Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kültür Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2019), 146.

¹⁰ Atasağun, “Ziyaret Fenomeni”, 59-60.

¹¹ İskender Oymak, “Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri Üzerine Bir Araştırma”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1996), 289.

¹² Muammer Ak, “Türk Halk Dindarlığı ve Evliya İnancı: Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 86 (2018), 96.

Türbe ziyaretlerinin toplumumuzda yaygınlaşmasının nedeni ise türbelere yatan kişilerin Allah'ın emirlerine sıkı sıkıya bağlı olan Allah'ın sevdiği kişiler olduğu inancı ve dolayısıyla bu kişilerden dolayı mekanların da kutsal olarak düşünülmesidir.¹³ Bir mekân, eşya ve zamanın kutsal kabul edilmesi farklı nedenlere bağlanabilse de merkezde bizzat kendi kutsal kabul edilen bir Tanrı ya da varlıklar içerisinde kutsalı idrak yeteneği en iyi olan ve yardımlığında kutsallık duygusu yer alan tek yaratık olan insanın bulunduğu göz ardı edilmemelidir.¹⁴

İnsan kutsallık atfettiği şeye saygı duyar ve birtakım isteklerde bulunarak fayda göreceğini düşünse de Peygamberler, Allah nezdinde makbul olan sıddikler, salihler, şehitler ve insanların hüsnüzan beslediği ermiş ve veliler, hatta meleklerin hiçbiri “yaratılmışlık üstü ve aşkın” özelliği taşımazlar. Ancak yaratılmışlık üstü bir nitelik nispet etmemek koşuluyla “çok saygı gösterilen, karşı çıkılmaması gereken” anlamı dâhilinde kutsal kavramının kullanılmasının mümkün olduğu ifade edilebilir.¹⁵

Bugün bilim ve teknoloji ilerlemiş, ekonomik seviye yükselmiş ve modern yaşam biçimi insanları rasyonelleştirmiş olsa da sosyo-ekonomik sorunlar yaşamları etkilemeye, psikolojik rahatsızlıklar var olmaya devam ettiği sürece türbelere yapılan ziyaretler de kaçınılmaz olarak devam edecektir. Çünkü günümüz modern dünyası insanların güvenlik ihtiyacını sonlandıramamıştır. Bu nedenle insanların problemlerinden kurtulma isteği, hastalıkları için çare bulma ümidi insanları türbelere çeken önemli bir motivasyon olarak devam edecektir.¹⁶ Modernite, sosyal, kültürel ve mekânsal koşulları tek tarafı olarak değiştiren her şeye gücü yeten bir güç değildir. Modernliğin koşullarına yerel koşullar aracılığıyla aracılık edilir ve modernite güçlerinin yerel koşullarla özgül kesişimi, yalnızca belirli ampirik

¹³ Hüseyin Peker, “Türbe Ziyaretlerindeki Dini ve Psiko-Sosyal Nedenler”, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu* (İstanbul: Mezarlık Vakfı Yayınları, 1999), 448-449.

¹⁴ Ahmet Güç, “Kur'an'da Kutsallık Anlayışı” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/9 (2000), 246.

¹⁵ Günay Haral, “İslam'da Kutsiyet”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/497.

¹⁶ Ali Köse - Ali Ayten, *Türbeler: Popüler Dindarlığın Durakları* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2010), 319.

bağlamlara dayandığında anlamlı bir şekilde incelenir. Modernitenin gücü dini uygulama ve mekân kavramında değişimi etkilemek için genişlese de bu gücün dinin ve kutsal mekânın önemini ortadan kaldırmadığı görülür. Diğer bir deyişle, ritüellerin biçimi değişebilir ama özü ve anlamı kalır.¹⁷

1. Elvan Çelebi ve Türbesinin Bulunduğu Bölge Hakkında Bilgi

Elvan Çelebi Âşık Paşa'nın oğludur ve Kırşehir'de dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Ailesi ve babasının arkadaş çevresi dolayısıyla zengin bir kültürel ortamda yetişen Elvan Çelebi'nin Arapça ve Farsça öğrendiği, döneminin tanınmış bir mutasavvıfı olduğu,¹⁸ babasından aldığı izinle Kırşehir'den ayrılarak Mecitözü'ne geldiği ve Eretna Beyliği veziri olan Alaaddin Ali Şah-i Rumi'nin Mecitözü bölgesindeki geniş bir araziye Elvan Çelebi'ye vakfettiği bilinmektedir. 753/1352 yıllarında vakfedilen bölgeye bir cami, bu caminin ön kısmına bir türbe, batı kısmınaysa hamam, imarethane ve zaviye yaptırılmasıyla birlikte Elvan Çelebi zaviyesinin bulunduğu köyün, "Elvan Çelebi Köyü" adıyla anılmaya başlandığı görülmektedir.¹⁹

Elvan Çelebi Zaviyesi, Çorum ilinin Mecitözü ilçesine 12 kilometre uzaklıkta bulunan Elvan Çelebi Köyü'nün girişinde düz bir alana kurulmuştur. Elvan Çelebi Zaviyesi ve türbesinin yapımında kullanılmış olan devşirme malzeme Elvan Çelebi Zaviyesinin İlkçağ'a ait bir yerleşme yerinde kurulduğuna işaret etmektedir. Bizans döneminde ise Elvan Çelebi Zaviyesinin (Eukhaita) Hristiyanların önemli bir ziyaret mekânı olduğu düşünülmektedir. Bir rivayete göre IV. Yüzyıl başlarında azizlerden olan Theodoros'un ölümü üzerine Eusebia isminde bir kadın onun kutsal kalıntılarını buraya getirmiştir. V. Yüzyılda bu ziyaret yeri yanına kurulan manastır köyü bir şehre dönüştürmüş ve burası başpiskoposluk olmuştur. İmparator Loannes Tzimiskes ise (969-976) bu manastırı yıktırarak yerine yeni bir tesis yaptırmıştır. XI. Yüzyılda Türk idaresine geçen bölge 1398

¹⁷ Chee Kiong Tong – Lily Kong, "Religion And Modernity: Ritual Transformations And The Reconstruction Of Space And Time", *Social and Cultural Geography* 1/1 (2000), 41.

¹⁸ Sümevra Tozlu, *Çorum İli Halk İnançları ve Halk Hekimliği* (Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 84.

¹⁹ Ethem Erkoç, *Çorum'da Sababe ve Evliya Makamları* (Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yayını, 2017), 44.

yılında Osmanlı topraklarına dahil edilmiştir. Âşık Paşa'nın torunu ve tarih yazarı olan Aşıkpaşazade, Gazi Mihaloğlu Mehmed Bey'in 1422'de Elvan Çelebi Zaviyesine uğradığını ve bu tarihte tekkenin mevcut olduğunu bildirmiştir. H. Dernschwam da 1555 yılında Kanuni Sultan Süleyman ile görüşmek üzere giderken Elvan Çelebi Zaviyesine uğramış, burası ile ilgili bilgi vermiş ve buranın krokisini çizmiştir. Dernschwam ve Busbek, Hristiyanların Georgios (Aya Yorgi) efsanesinin Hızır İlyas ismiyle İslamlaşarak Elvan Çelebi'de yaşadığını belirtmişlerdir.²⁰ Bu doğrultuda bir değerlendirme yapan Gündüzöz ise, Batılı bilim adamlarının ulaştıkları bütünlüğü olmayan bilgilerden hareket ederek her mimarîde çifte kutsallık unsuruna yönelmelerinin onların İslâmî kültürün iç dinamiklerini yeteri kadar dikkate almadıklarına işaret ettiğini ve Elvan Çelebi zaviyesindeki çift yönlülüğü Anadolu'nun İslâm hüviyeti kazanmasındaki derviş teşebbüslerinin bir parçası şeklinde değerlendirmenin daha tutarlı gözüktüğünü ifade etmiştir.²¹

2. Elvan Çelebi'nin Sosyo-Kültürel Hayattaki Yeri

Anadolu'nun fethi sürecinde Elvan Çelebi Zaviyesinin hem Hristiyanlar hem de Müslümanlar için kutsal kabul edildiği ve Hızır-İlyas inancıyla bağdaştırılarak kültürel ve dini bir unsur olarak toplumda kabul görmüş bir ziyaret yeri olduğu görülmektedir. Geçmişte olduğu gibi bugün de insanların sıklıkla ziyaret ettiği mekanlardan olan Elvan Çelebi'nin şöhretini ve önemini Evliyâ Çelebi ve Kâtip Çelebi de tasdik etmektedirler.²²

Kâtip Çelebi (1608-1657) Cihannümâ adlı eserinde, Elvan Çelebi Zaviyesini Çorum'un bir menzil doğusunda misafirlerin ağırlandığı bir mekân olarak anmaktadır. Evliyâ Çelebi ise, Çorum Orhan Gazi meşayihinden

²⁰ Semavi Eyice, "Elvan Çelebi Zaviyesi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1995), 11/65-66; a.mlf., "Çorum'un Mecidözü'nde Âşık Paşa-Oğlu Elvan Çelebi Zâviyesi", *Türkiye Mecmuası* 15 (1968), 212-215; Yakup İlhan, *Mecidözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 44-45.

²¹ Güldane Gündüzöz, "Hızır-İlyas Kabulü Bağlamında Anadolu'da Kutsal Mekân Algısının Yeniden İnşası Sorunu- Elvan Çelebi Zâviyesi Örneği-", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/32 (2017), 602.

²² Gündüzöz, "Hızır-İlyas Kabulü Bağlamında Anadolu'da Kutsal Mekân...", 584.

olan Şeyh Elvan Çelebi'nin ziyaretgâhı ve eserleri vardır diyerek Elvan Çelebi'den bahsetmektedir.²³

Anadolu'nun İslamlaştırılması ekseninde oluşan Türk tasavvuf şiirinin şöhretli şairlerinden biri olan Âşık Paşa'nın oğlu Elvan Çelebi, tasavvufi, manevi eğitimini Âşık Paşa'nın halifesi olan şeyh Fahreddin'den alarak 1324'de Elvan Çelebi Köyüne gelip yerleşmiş ve burada bir zaviye kurarak 1358 tarihinden sonraki yıllarda vefat etmiştir.

Elvan Çelebi tanınmış bir mutasavvıf şairdir. Şiirleri, farklı dergilerde yayımlanmış ve bazı makalelere konu olmuştur. En önemli eseri 1358'de tamamladığı 2081 beyitten meydana gelen Menakıb-i Kudsiye fi Menakıb-i Ünsiye'dir. XIV. yüzyıl Türkçesinin özelliklerini yansıtan bu eser, Anadolu'da yazılan ilk menakıpnamedir. Elvan Çelebi'nin bu eserinde dedesi Muhlis Paşa'ya ve babası Âşık Paşa'ya nazım biçiminde yazdığı şiirler vardır.²⁴ Elvan Çelebi'nin bu eseri, içinde doğduğu karmaşık toplum yapısında etkin bir işlev gerçekleştirmiştir. Menakıb-i Kudsiye genel dilsel yapısıyla sosyal yaşamın sözlü kültürüne uygun olan dil ve üslup özellikleriyle birlikte kurucu bir metin şeklinde öne çıkmıştır.²⁵

3. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

3.1. Araştırmanın Amacı

İnsanlar kutsallık atfedilen kişilerin mezarlarında dileklerde bulunmaktadırlar. Halk türbede yatan kişinin dileğini gerçekleştirmesinden ziyade, o dileğini Allah'a iletmesini, yani aracılık etmesini istemektedir. Bundan dolayı insanlar kutsal kabul edilen bu insanları büyük bir saygıyla yüceltmelerinin sonucu olarak mezarlarının üzerine türbe adını verdikleri görkemli yapılar inşa ederek, bulunan bölgede önemli birer ziyaret mekânı haline getirmektedirler.²⁶ Türbe ziyaretleri konusunun ele alınması, halk dindarlığının anlaşılıp çözümlenmesi ve ziyaretlerdeki dilekte bulunmaya ısrarla devam etmenin psikolojisinin anlaşılması için önemlidir. Zira insanların

²³ Eyice, "Çorum'un Mecidözü'nde Âşık Paşa-Oğlu Elvan Çelebi Zâviyesi", 215-216.

²⁴ İlhan, *Mecitözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri*, 44.

²⁵ Gündüzöz, "Hızır-İlyas Kabulü Bağlamında Anadolu'da Kutsal Mekân...", 596-597.

²⁶ Mustafa Doğan Karacoşkun, "DiLE BENDEN NE DiLERSEN: Türbe Ziyareti ve Dileklerine Sosyopsikolojik Çözümlemeler", *İslami İlimler Dergisi* 7/13 (2012), 74.

türbe ziyaretlerinin sebepleri, oralardan beklentileri ve ziyaret sonrasındaki dini tutum ve düşüncelerinin bilimsel bir yöntemle çözümlenmesine ihtiyaç vardır.

Halk dindarlığındaki veli inancı ile ziyaret fenomeninin literatürde daha çok dinler tarihi ile din sosyolojisi alanlarında çalışıldığı görülmüş, konunun psikolojik yönünün de çalışılması gerektiği düşünülmüştür. Ancak konu psikolojik boyutuyla incelenirken din sosyolojisi ve dinler tarihi çalışmalarından da faydalanılmıştır. Kutsal sayılan türbe vb. mekânlara yapılan ziyaretlerin hem bireyin duygu, düşünce ve davranışlarında, hem de toplum hayatında birtakım yansımaları vardır. Bu bağlamda, araştırmada ziyaret fenomeni türbe ziyaretçilerinin görüşleri ile birlikte ele alınmaktadır. Araştırmamızın amacı da Elvan Çelebi Türbesine yapılan ziyaretlerin ziyaretçiler üzerindeki yansımalarını ve oluşan bakış açılarını tespit ederek ortaya koymaktır. Ayrıca bireylerin Elvan Çelebi türbesini ziyaret nedenleri ve sıklıkları ile yapılan ziyaretlerin dini duygu, tutum ve davranışları üzerindeki etkileri ve yapılan ziyaretlerin dini yaşantıları üzerinde etkilerinin olup olmadığını araştırmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada aşağıdaki şu soruların cevabı aranmıştır:

- 1- Elvan Çelebi türbesini ziyaret etme sebebiniz nedir?
- 2- Elvan Çelebi türbesini hangi sıklıkla ziyaret edersiniz?
- 3- Elvan Çelebi türbesi ziyaretleri sizi dini ve duygusal olarak nasıl etkilemiştir?
- 4- Elvan Çelebi türbesini ziyaretinizden sonra dini yaşantınızda ne gibi değişiklikler olmaktadır?

3.2. Araştırmanın Yöntemi

3.2.1. Çalışma Grubu

Nitel çalışmalar çoğunlukla amaçlı olarak belirlenmiş az sayıdaki kişilerden oluşan bir örnekleme gerçekleştirilir. Araştırmacının araştırdığı konuyu açıklamasında yardım edecek kişi, durum ve mekânları araştırma için tercih etmesi amaçlı bir seçimin sonucudur. Çünkü bir amaç ile seçilen örneklem, problemin çözümü, incelenen olgunun anlaşılması ve derinlemesine bilgi edinilmesine yönelik zengin bilgiler sunacak niteli-

ğe sahiptir.²⁷ Hitit Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 07.06.2021 tarih ve 2021/165 karar sayılı Etik Onay alındıktan sonra araştırmanın katılımcıları, çalışma amacına uygun olarak Temmuz-Ağustos 2021'de Çorum il merkezinde yaşayan ve Elvan Çelebi Türbesini ziyaret etmiş olan olasılıklı olmayan *Amaçlı Örneklemeye* yöntemiyle seçilen 8'i kadın ve 12'si erkek olmak üzere 20 kişiden oluşmaktadır. Çalışmada 20-34 yaş arası (genç yetişkinlik) 4 kişi, 35-49 yaş arası (orta yetişkinlik) 11 kişi ve 50-68 yaş arası (ileri yetişkinlik) 5 kişi yer almıştır. Katılımcıların 1'i bekâr, 19'u evlidir. Katılımcıların mezuniyet durumu incelendiğinde, 1'i okuma yazma bilmiyor, 2'si ilkokul, 1'i ortaokul, 10'u lise, 1'i yüksek okul, 3'ü lisans ve 2'si yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların meslek durumu incelendiğinde, 1'i öğrenci, 3'ü öğretmen, 4'ü memur, 1'i emekli, 2'si esnaf, 4'ü serbest meslek, 5'i ev hanımıdır. Katılımcıların ekonomik durum algıları incelendiğinde, 6'sı düşük, 11'i orta ve 3'ü yüksek gelir düzeyine sahip olduklarını düşünmektedir. Katılımcıların türbeyi ziyaret sıklıkları incelendiğinde, 13'ü yılda 1-2 defa, 5'i yılda 2-3 defa ve 2'si yılda 4 ve üzeri türbeyi ziyaret etmektedirler.

3.2.2. Veri Toplama Metodu

Teorik ve pratik olarak iki bölümden oluşan çalışmamızın teorik bölümünde farklı bilim dallarında din, kutsal, kutsal mekân, ziyaret fenomeni, Elvan Çelebi ve türbesinin bulunduğu bölge ile Elvan Çelebi'nin sosyo-kültürel hayata etkileri üzerine gerçekleştirilmiş olan araştırmalar incelenmiştir.

Araştırmanın pratik kısmındaysa, nitel araştırma yöntemlerinden olan tarama modeli içerisinde yer alan *Yarı Yapılandırılmış Görüşme* (mülakat) tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniğinde veriler sözlü iletişim yoluyla toplanır. Görüşme, bireylerin farklı konulardaki düşünce, tutum ve davranışlarının nedenleriyle birlikte öğrenilmesini sağlayan, derinlemesine bil-

²⁷ Ali Baltacı, "Nitel Araştırmalarda Örneklemeye Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme", *BEÜ SBE Dergisi* 7/1 (2018), 266; Keith F. Punch, *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, çev. Dursun Bayrak vd. (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016), 183-185.

giler sunan bir tekniktir.²⁸ Yapılandırılmış görüşmeden daha esnek olan yarı yapılandırılmış görüşmede ise, araştırmacı görüşme formunu önceden hazırlar ve görüşme esnasında farklı sorularla kişinin cevaplarını detaylandırmasını sağlayabilir. Görüşme anında görüşülen kişi bazı soruların cevaplarını başka sorular içinde cevaplamışsa araştırmacı bu soruları atlayabilir.²⁹ Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği araştırmacıya belli oranda esneklik sağlaması nedeniyle çoğu görüşme bu teknik ile yapılır.³⁰ Araştırmada da mülakat 20 kişiyle yapılmış, katılımcıların bazıları forma yazarak cevap verirken bazılarıyla sözlü mülakat gerçekleştirilmiş ve katılımcı cevapları araştırmacı tarafından yazıya aktarılmıştır. Araştırmanın yöntemi *yarı yapılandırılmış mülakat* tekniğidir. Katılımcılara görüşmeden önce adlarının kaydedilmeyeceği söylenmiş ve ulaşılan veriler katılımcı bilgilerine yer verilmeden kullanılmıştır. Bulgular ve yorumlar bölümünde katılımcıların fikirlerini aynen yansıtmak amacıyla tırnak içerisinde “aynen alıntılara” sık sık yer verilmiştir. Katılımcılar farklı ifade şekilleriyle yakın noktalara temas ettikleri için aynı düşünceleri paylaşan katılımcıların yorumlarına aynı grupta yer verilmiştir. Elde edilen bilgiler aynen alıntılar şeklinde ilgili başlığa yazıldıktan sonra araştırmacı ilgili literatürden önemli ölçüde yararlanarak bu bulgularla ilgili yorum ve açıklamalar yapmıştır. Ayrıca katılımcıların yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, medeni durum, meslekî durum, sosyo-ekonomik durum ve türbeyi ziyaret sıklıklarının tespit etmek için kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

4. Bulgular ve Yorumlar

Çalışma sonucunda da ortaya çıktığı gibi dini ve kültürel uygulamalar sosyal hayatın birçok alanında olduğu gibi türbe ziyaretlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Türbe ziyaretlerinde dini ve mistik bir form kazanan sosyal

²⁸ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, 2016), 210-212; Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2005), 158-159; Ali D. Arseven, *Alan Araştırma Yöntemi (İlkeler, Teknikler, Örnekler)* (Ankara: Gül Yayınevi, 1993), 120-122.

²⁹ Durmuş Ekiz, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2015), 63.

³⁰ Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 213.

hayatla ilgili bazı uygulamalar, toplum hayatındaki uygulamalara dini destek sağlamaktadır.

Çalışmamızda Elvan Çelebi türbesine yapılan ziyaretlerin Çorum halkının hayatına yansımalarını dört başlık altında tespit ettik. Bunlar: “Çocuğu Olmadığı İçin Ziyaret”, “Stresten ve Hastalıklardan Kurtulmak ve Huzur Bulmak Amacıyla Ziyaret”, “Dua ve İbadet Etmek Amacıyla Ziyaret”, “Şükür Amaçlı Ziyaret”.

4.1. Çocuğu Olmadığı İçin Ziyaret

Evlilikten sonra çiftlerin yuvalarına renk getirecek, onları mutlu ve huzurlu kılacak unsurların en önemlilerinden biri çocuk sahibi olmaktır. Çocuğu olmayan, çocuk özlemi çeken kadınlar türbedeki kabrin etrafında dönerek dua eder ve çocuk olması için adakta bulunurlar. Çok yaramaz ve sinirli olan çocukların uslanması için de türbe ziyaret edilmektedir. Kimi zaman çiftlerin beraber ziyaret yaptıkları ve dua ederek çocuk isteğinde buldukları gözlenmektedir. Sadece Çorum'dan değil çevre illerden de çocuk özlemi çeken çiftlerin Elvan Çelebi'yi ziyaret ederek çocuk sahibi olmak için dua ettikleri görülmektedir.

Dua ve dilek sonucunda bir çocuğa sahip olanlar erkek çocuklarına genellikle Elvan adını vermektedirler. Bu ziyaret yeri özellikle erkek çocuk isteyenler tarafından ziyaret edilmektedir. Bu durum, toplumun erkek çocuğa daha fazla önem atfetmesinin bir sonucudur.³¹

Türbe ziyaretleri gerek ferdi, gerekse toplumsal hayatla hem yapısal hem de fonksiyonel olarak bütünleşmiş bulunmakta, çocuk sahibi olmak gibi hayatın kritik zamanları içinde güven ve ümit kaynağı olmaktadır.³² Ayrıca türbeden fayda görüldüğüne dair bilgileri sözlü yolla insanların birbirleriyle paylaşım yaymaları onları bu mekânlara daha çok çekmekte ve ziyaret yerinin kutsallaştırılmasına destek sağlamaktadır.

Görüşmelerden ulaştığımız ziyaretçilere ait verilerin bir kısmı şöyledir:

Erkek, 42 Yaşında, Lisans Mezunu

³¹ İlhan, *Mecitözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri*, 47-50.

³² Günay, “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”, 26.

“Elvan Çelebi türbesi benim için çok önemli. Çoğunlukla çocuğu olmayanlar bu türbeyi ziyaret eder ve çocukları olursa adını da Elvan koyarlar. Benim babam da bu türbeyi ziyaret edip dua ettikten sonra ben doğmuşum ve benim adım bu türbede yatan kişiden dolayı Elvan konmuştur.”

Erkek, 39 Yaşında, Lise Mezunu

“Çocuğu olamayanlar ziyaret edip dua ederlerse çocuğu oluyormuş. Ben de eşimle birlikte bu nedenle ziyaret etmişim. Yine ziyaret ediyoruz ama nasip bakalım. Çok güzel bir camisi ve türbesi var. Bu güzel mekânı ve manevî havasını çok sevdim. Allah dostu olan bir evliyayı ziyaret etmek, istekte bulunmak, dua etmek ve Allah'ın rızasını kazanmak için ziyaret ediyorum.”

Erkek, 44 Yaşında, Lise Mezunu

“Ne zaman kendimle baş başa kalmak istersem yiyecek bir şeyler alır ve türbeye giderim. Babam beni buraya adadıktan sonra ben dünyaya gelmişim. Bu nedenle benim için özel bir değeri vardır. Babamla birlikte yaptığımız ziyaretleri özlüyorum. 6 ay önceydi, Kırıkkale'den çocuğu olmayan bir arkadaşım ailesiyle geldi, birlikte ziyaret ederek çocuğu olması için dua ettik. Burada namaz kılıp, Kur'an okuyorum. Her defasında sıkıntısı olanlara, hastası olanlara, çocuğu olmayanlara, kendime, aileme, çocuklarıma, komşularıma, vatanıma, milletime, sınırda nöbet tutan askerlerimize dua ediyorum.”

Kadın, 45 Yaşında, Ortaokul Mezunu

“Genellikle Elvan Çelebi'ye uyuyamayan çocuklar ve bir de çocuğu olmayanlar geliyor, dua ediyorlar. Çok ziyaret ettiğim için aşına oldum artık. Ben manevî dünyamı kuvvetlendirmek ve huzur bulmak için ziyarete gidiyorum.”

Kadın, 40 Yaşında, Lisans Mezunu

“Elvan Çelebi Hazretlerinin yüce bir şahsiyet olduğunu bildiğim ve mekânın manevî havasını teneffüs ederek Kur'an okumak ve tesbihat yapmak için ziyaret ederim. Ayrıca çocuğu olmayan kadınlarla da karşılaştım. Burada dua edip çocuğa sahip olanların olduğunu biliyorum.”

4.2. Stresten, Hastalıklardan Kurtulmak ve Huzur Bulmak

Amacıyla Ziyaret

Elvan Çelebi Türbesi, psikolojik rahatsızlığı olanlar, stresli olup içi sıkılanlar, bedenlen ve ruhen rahatlamak isteyenler tarafından ziyaret edilmektedir. Türbe bahçesi yeşil alan olduğu için bu alanda sohbet etmek, piknik

yapmak ve stres atmak amacıyla da ziyaretçiler burayı tercih etmektedirler. Elvan Çelebi Türbesi hem ibadet ve dua etmek hem de iç sıkıntılarından, maddi ve manevi hastalıklarından kurtulup huzur bulmak için özellikle yaz mevsimlerinde ziyaretçi akınına uğramaktadır.

Türbeye selam ve niyaz ederek giren hastaların türbenin etrafında birkaç kez döndüğü, dualar okuduğu ve kabrin yanında bir süre uyuduğu görülmektedir. Elvan Çelebi'nin sandukasının ayakucundan toprak alarak rahatsız olan kişinin dudağına ya da rahatsızlık olan yerine sürdükleri ve yine hastaların ya da yakınlarının bu topraktan alıp yanlarında götürdükleri görülmektedir. Bu toprağın her türlü hastalığa şifa olacağı düşünülmektedir. Bu toprağa "Cüher" denilmektedir. Aslında hastalıklara şifa veren bir "Cevher" anlamında düşünüldüğü için bu toprağa, değişime uğramış şekilde "Cüher" denilmektedir. Ayrıca türbeyi bekleyen ve türbenin temizliğiyle ilgilenen kişiye "Tekkeş" denilmektedir. Bazı kelime ve kavramlar zamanla fonetik olarak değişime uğramaktadır. "Tekke Nişin" kavramı da zamanla "Tekkeşin" ve Elvan Çelebi türbesinde "TEKKEŞ" ismine dönüşmüştür.

Hasta, çaresiz ya da aşamadığı bir sıkıntısı olan insanlar için türbe ziyaretleri bir sığınak, güven ve ümit kaynağıdır. Hayatın kritik safhalarında insanın her türden istek, dilek ve arzusu türbe ziyaretleriyle beklenti ve huzura dönüşmektedir. Buradaki görüntüden din, kültür ve toplumun iç içe olduğu anlaşılmaktadır.³³

İnsanlar yaşamlarının bir bölümünde hayatlarını derinden etkileyen, travmaya yol açan tecrübeler yaşayabilmektedirler. İş sıkıntıları ve gelecek endişesiyle yaşadıkları travmatik tecrübeyi yenebilmek için hem maddi hem de manevi çaba gösterirler. Türbe ziyaretleri de manevi çaba örneği olarak değerlendirilebilir. İnsanlar kutsal olarak gördüğü mekânda bulunarak rahatlamaya çalışabilirler. Türbeyi ziyaret eden insanlar, kutsal zâtın manevi gücüne sığınarak yardım geleceğine inanmakta, yaşadıkları problemlerden kurtulup yaşamlarının kolaylaşacağını hissedebilmektedirler.³⁴ İnsanlar çok

³³ Rukiye İçli, *Sosyolojik Açıdan Ziyaret Fenomeni (Erzurum Abdurrahman Gazi Türbesi Örneği)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 7.

³⁴ Köse - Ayten, *Türbeler: Popüler Dindarlığın Durakları*, 52-53.

mutlu olduklarında ya da çok iyi bir haber aldıklarında daha az türbe ziyareti yapmaktadırlar.

İhtiyaçlar çok çeşitli olduğu için şifa bulmak, rahata kavuşmak, sevap kazanmak vb. hangi nedenle yapılırsa yapılsın türbelere yapılan ziyaretlerin en önemli işlevlerinden biri de insanlara üstesinden gelemedikleri olumsuz durumlarla karşılaştıklarında buraların bir sığınak olması, manevi huzur ve destek sağlamasıdır. İnanç insanın yaşantısında önemli bir güç kaynağıdır. İnsanlar en ümitsiz anlarında bile bir çıkış yolu arayarak gelenek ve inançlardan da yararlanarak gerekli dini ritüelleri yerine getirerek bir ümit ışığının yanabileceğine inanmışlardır. Bu ziyaretler ile insanlar karamsarlıktan kurtularak hayata daha umutla sarılmaktadırlar.³⁵ İnsanlar sorunlarına çözüm bulamadıklarında, dertlerine çare ararken bir sığınak olarak dine başvurabilirler. Birtakım problemler karşısında tamamen çaresiz kalıp ümitsizliğe düştüklerinde duanın yanında kendi varlıklarını aşan, kendilerine ümit verebileceğine inanılan birtakım uygulamalar ve farklı yönelişlerde de bulunulabildikleri görülmektedir.

Türbeyi ziyaret ederek bunu başkalarıyla paylaşmanın sebebi halkın kutsallık atfettiği, yücelttiği türbedeki kişilikle özdeşim kurma ile ilgili olduğu da düşünülebilir. Çünkü kişi bu yolla kendi beğenilme duygusunu ve değerliliğini güçlendirmektedir. Kendini çok da kıymetli görmeyen kimileri için bu tarzdaki özdeşim kurmalar bir telafi işlevi de görmektedirler.³⁶ Halk asırlardır kutsal mekânların manevi ikliminden etkilenip bu mekânların bilgisini başkalarına aktararak o insanların da bu manevi iklimi yaşamalarını isteyebilmektedir. Bir ziyaretçi, ziyarete hiç yalnız gitmem bir arkadaşımı yanıma alırım, derken aslında bu durumu ifade etmektedir.

Ülkemizde kadınlar camiye erkeklerin mekânı olarak görmekte, bu yüzden camiye gitmekten çekinmektedirler. Ancak türbelere kadınlar daha kolay giderek orada hem Kur'an okuyup dua edebilmekte, hem de sosyalleşebilmektedirler. Kadınlar aslında aynı etkinlikleri cami içerisinde de rahatça

³⁵ Coşkun, "Yatır ve Ziyaretlerin Halk Kültüründeki Rolü Bağlamında Mersin'deki Muğdat Dede Türbesinin İncelenmesi", 1216.

³⁶ Karacoşkun, "DiLE BENDEN NE DiLERSEN: Türbe Ziyareti ve Dileklerine Sosyopsikolojik Çözümlemeler", 118.

yapma imkânına sahip olmalıdırlar.³⁷ Elvan Çelebi Türbesi, cami içerisinde yer alması dolayısıyla cami atmosferini kadın ziyaretçilerin yaşamasına da olanak sağlamaktadır.

Güzel mekânı ve manevi atmosferi ile Elvan Çelebi Türbesi, çağımız insanının maruz kaldığı yoğun iş ve yaşam stresinden kısa süreli de olsa kurtulmasına, olumlu duygular yaşamasına, mutlu ve huzurlu hissetmesine vesile olan kutsal bir mekân olarak düşünülebilir.

Görüşmelerden ulaştığımız ziyaretçilere ait verilerden bir kısmı şöyledir:

Erkek, 50 Yaşında, Lisans Mezunu

“Diğer insanlar gibi ben de kabir ziyareti yapıp dua edince mutlu ve huzurlu oluyorum. Genellikle çocuğu olmayanlar, psikolojik rahatsızlığı olanlar ve içi sıkılanlar bu türbeyi ziyaret ederler. Rahatsızlığı olan hastaların ağzına türbedeki sandukanın ayakucundan toprak alınarak sürülür. Sandukadan alınarak hastanın dudağına sürülen toprağın adına oradaki köylüler “CÜHER” diyorlar. Galiba cevher anlamından geliyor. Değerli bir toprak olarak görülmüş. Ziyaretlerimde böyle birçok bilgi de öğrendim. Bir de türbeyi bekleyen ve oranın hizmetini yapan kişi var ve köylü ona “Tekkeş” diyor. Adak kurbanı kesmek için uygun yerler var ve piknik için de çok müsait. Hem ailece namaz kılp türbe ziyareti hem de piknik yapabiliyoruz. Huzurlu bir gün geçiriyoruz bu nedenle özellikle yaz aylarında çocuklarımla buraya giderim. Buranın tarihi dokusu ve öğrendiğim yaşanmışlıklar bana huzur veriyor. Ailemle burada huzur buluyorum.”

Erkek, 44 Yaşında, Lise Mezunu

“Bir Allah dostunu ziyaret edip kabrinin başında Yasin suresini okumak ve dua ederek bedenlen ve ruhen rahatlama hissiyatımdan dolayı ziyaret ediyorum. Yaz aylarında arkadaşlarımla birlikte ziyaret eder ve dışarda sohbet ederiz. Çok güzel bir muhabbet oluyor. Dualar, tespihler ve ilahilerle yaz ayında bu güzel mekânda huzurlu bir gün geçiriyoruz.”

Kadın, 68 Yaşında, Okuma Yazma Bilmiyor

“Kendimi iyi hissetmediğimde burada rahatlayıp şifa buluyorum. Ziyaret süresini uzatırsam Elvan Çelebi’ni beni çağırır ve çağrılınca gitmem gerekir.

³⁷ Aysel Tan, “Bir Dini Tecrübe Türü Olarak Türbe Ziyaretleri/Baskıl Örneği”, *Her Yönüyle BASKIL*, ed. Hasan Kürüm vd. (İstanbul, Türkiye: Fırat Üniversitesi Yayınları, 2020), 1/406.

Kur'an okur, namaz kılar ve dua ederim. Orada ayrı bir huzur var. Gün boyunca orada otursam oradan ayrılmayı istemem. Ayrılacağı zaman hüzünleniyorum. İnsanın sevdiğiinden ayrılması kolay olur mu? Allah için seviyorum Elvan Çelebi'min manevi faydalarını çok gördüm. Komşumuz Nadire Hanım vardı. Elinde 7 yıl iyileşmeyen yara vardı. Elvan Çelebi'mden toprak getirdim eline sürdü ve iyileşti."

Kadın, 52 Yaşında, Lise Mezunu

"Canım sıkıldığında arabama biner ve türbeyi ziyarete giderim. Allah dostları kabirlerinde diridirler. Gittiğimde türbe ile dertleşirim. Sanki beni dinler ve benimle dertleşir. Bana nasihat eder. İçim sıkıldığı için ziyaret ederim. Allah dostu ve Peygamberimizin varisi bir evliya olduğu için ruhumu ferahlatıyor, huzurlu hissettiriyor. Dünyanın gelip geçici olduğunu hatırlatıyor. Feyzim artıyor ve Allah'a yakınlaştığımı hissediyorum."

Kadın, 58 Yaşında, İlkokul Mezunu

"Evliyayı ziyaret etmenin mükâfatları vardır. Ziyaret eden kişi hastaysa şifa bulur, gafletteyse gafletten uyanır. Manevi feyz almak için ziyaret ediyorum. Allah dostu diyorum. Rasûlullah'ı ziyaret edemiyorum bari varislerini ziyaret edeyim diye düşünerek ziyaret ediyorum. Genellikle ziyarete gideceğim zaman çevremden birilerinin de benimle gitmesini isterim. Onların da faydalanmasını isterim. Komşum Firdevs Hanım ile ziyarete gitmiştik. Konuşamayan ve zaman zaman bayılan bir çocuk getirdiler. Çocuk orada yattı ve uyudu. Biz de orada dua ettik. Çocuğun annesiyle tanıştık, telefon numaralarımızı birbirimize verdik. Çocuğun durumunu bildir dedik. Çocuğun annesi kısa bir zaman sonra arayarak çocuğunun iyileştiğini söyledi dua ederek telefonu kapattı. Çok sıkıldığımda ziyaret ettiğimde feyz alıyor ve rahatlıyorum. Allah'a karşı sevgi ve muhabbetim artıyor."

4.3. Dua ve İbadet Etmek Amacıyla Ziyaret

Elvan Çelebi Türbesi, herhangi bir özel dileği olmadan sadece dua ve ibadet ederek manevi huzur elde etmek, Allah'a niyazda bulunmak ve feyz almak amacıyla gelen vatandaşlar tarafından da ziyaret edilmektedir. Bu ziyaretçiler namazlarını burada kılarak, bir Fatıha, üç İhlas okuyup Elvan Çelebi'nin ruhuna bağışlayıp, türbeden hiçbir şey talep etmeden ziyaret ederek buradan ayrılmaktadırlar.

Zaman zaman türbelerdeki kişilere duyulan saygı o kadar ileri boyutlara varmış ki bu kişilerin türbeleri kutsal mekânların içerisine taşınmıştır. Ülkemizin birçok yerinde cami ya da mescitlerin içerisinde türbeler görülmektedir. Elvan Çelebi Türbesi, Amasya Çorum yol güzergâhında tarihi bir mimariye sahip olan bir cami içerisinde ve türbe etrafında dinlenme, yeşil piknik alanları ile çocuk oyun alanı da mevcuttur. Türbe özellikle yaz dönemleriyle cuma ve pazar günlerinde ziyaretçi akınına uğramaktadır. Türbe ziyaret yerine gidişler her ne kadar dini bir ritüel özelliği gösterse de bu ziyaret yerine devam edenlerin hepsinin kutsal bir amaç peşinde oldukları da söylenebilir. Fakat insanlar farklı sebeplerle de gelseler bu türbeye uğramaktadırlar. Dolayısıyla insanların türbeyi belli dönemlerde daha fazla ziyaret etmesi, türbe etrafında dini ve kültürel hareketliliğe sebep olmaktadır.

Kutsal yerler diğer yerlerden farklı olmakla birlikte fiziki olarak da diğerlerinden ayrılmışlardır. Mekânda bir farklılık olduğuna inanılır. Kutsalın bu mekânlarda manen bulunduğu inanılır³⁸ ve türbede yatan kişinin de ruhaniyetinden istifade edileceği düşünülür. Kutsalla temas kurduğunu ve yakınlık hissi oluştuğunu hisseden kişide ibadet ve dualarından sonra deruni bir huzur ortaya çıkar.

Köse ve Ayten, türbelerin dini ve manevi amaçla ziyaret edildiğinde ziyaretin amacına uygun olarak sonuçlar ortaya çıkardığını düşünmektedirler. Türbe ziyareti yapan insanların birçoğu hem kendini psikolojik olarak rahatlamış hissetmekte, hem de dinen ve manen dönüştürebilmektedirler.³⁹

Görüşmelerden ulaştığımız ziyaretçilere ait verilerden bir kısmı şöyledir:

Erkek, 43 Yaşında, Yüksek Lisans Mezunu

“Ben sık sık Amasya’ya gidiyorum ve genellikle namazımı Elvan Çelebi’de kılıyorum. Daha sonra kabri ziyaret edip dua ediyorum. Tarihi bir mimariye sahip olan Camisi ve türbesi ile insanı etkileyen manevi bir havası var. Şadırvanın orada oturup Kur’an okumayı çok seviyorum. Ben sakin olduğunda orayı daha çok seviyorum. Zaman zaman çok kalabalık oluyor. Çok kalabalık olduğunda samimi bir şekilde dua eden insanları izliyorum. Samimi dua etmeleri

³⁸ İlhan, *Mecitözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri*, 19.

³⁹ Köse - Ayten, *Türbeler: Popüler Dindarlığın Durakları*, 320.

hoşuma gidiyor. Namaz kılıp, ibadet ve dua ettiğim için oldukça rahathyorum. Sessiz ve tarihi ortamda namazımı kendi kendime kaldığım için Allah'a daha çok yakınlaştığımı hissediyorum. Kendi kendime nefis muhasebesi yapıyorum ve bana manevi olarak fayda veriyor.”

Erkek, 62 Yaşında, İlkokul Mezunu

“Allah rızası için ziyaret ederim. Dua etmek ve manevi olarak gıda almak için ziyaret ederim. Manevi duygular oluyor. İbret alıyorum ve ibadetlerimi daha iyi yapmaya gayret ediyorum. İnsanın içine huzur doluyor.”

Erkek, 45 Yaşında, Lise Mezunu

“Elvan Çelebi türbesini ziyaret ettiğimde onun ruhaniyetinin orada tasarruf ettiği hissini duyuyorum. Yapılan ibadet ve dualarla orada manevi bir atmosfer oluşuyor. Kabir başında kendi kendime kalıyorum. Zaman zaman ilahiler okuyorum. Bu atmosfer ruhuma huzur veriyor. Stresli bir işim var. Ticaret yapıyorum. Sık sık il dışına gidiyorum. Stres içerisindeki ruhumu bu türbeyi ziyaret etmek dinlendiriyor. Ölüm ve dünya hayatının geçiciliği hissi ile ferahlıyorum. Ziyaretin amacı duadır ve dua bizi duygusal olarak rahatlatıyor. Dua-da isteklerimi Allah'tan istiyorum ama mekânın ruhani ortamında da duygusal olarak mutlu ve huzurlu oluyorum.”

Erkek, 37 Yaşında, Yüksek Okul Mezunu

“Kabir ziyareti Peygamberimiz tarafından yapıldığı ve tavsiye edildiği için ziyaret ediyorum. Dünya ve ahiret hayatını tefekkür etmek için faydalı. İnsan dünyada peşinden koştuğu birçok şeyin çok önemsiz olduğunun farkına varıyor. Dini olarak dünya hayatını, yaşantımı, ibadet hayatımı düşünmeme vesile oluyor. Allah ibadetleriniz olmasa ne kıymetiniz olur diyerek bizden ibadet yapmamızı istiyor. İbadet ve dua ile otokontrol mekanizması gibi bu ziyaretler. Genellikle pazar günleri farklı bir gün yaşamama vesile oluyor.”

4.4. Şükür Amaçlı Ziyaret

Elvan Çelebi Türbesinde eskisi kadar yaygın olmasa da adak ritüelinin devam ettiği görülmektedir. Çocuk sahibi olmak isteyenlerin ve hastası olanların türbeye gelerek dua ettikleri ve dileklerinin gerçekleşmesi sonucunda şükür amaçlı türbe ziyareti yaparak camiden ayrı bir yerde kurban kestikleri görülmektedir. Türbeyi adak amaçlı hem Alevi hem de Sünni vatandaşların ziyaret ettikleri görülmektedir.

Türbe ziyaretlerinin ecdadımıza olan vefa borcunu bir görev olarak yerine getirmede önemli bir etkisi vardır. Bu ziyaretler, türbelerde yatan kişilere karşı bir saygı ve vefa ifadesi olarak da gerçekleşebilmektedir. Ziyaretçiler kendi dönemlerinden çok önce yaşamış büyük insanlara karşı vefa gösterdiklerini düşünerek rahat ve mutlu bir psikoloji ile huzur bulmaktadırlar.⁴⁰ Elvan Çelebi türbesi asırlardır manevi ve kültürel olarak bu işlevi yerine getirmektedir.

Türbe ziyareti yapan insanlar, ziyaretle birlikte isteklerinin gerçekleştiğini, buraya gelen diğer insanlarla dertleştiklerini ve bu yönüyle türbe ziyaretinin kendileri için bir çeşit psiko-sosyal ve manevi destek hizmeti sağladığını işaret etmektedirler. Bu açıdan türbeye gitmek ziyaretçiler için bir “sosyalleşme platformu”na da dönüşmektedir. Çünkü türbe ziyareti yaparken benzer niyetler taşıyan ziyaretçilerin kısa süreliğine de olsa bir araya gelerek tanışıp dertleşmeleri ve paylaşımında bulunmaları kendilerini rahatlatmaktadır. Bu yönüyle türbeler bir çeşit “paylaşım alanı” fonksiyonu da görmektedirler.⁴¹

Hem ibadet ve dua ile rahatlama, hem de bir paylaşım ortamı sağlayan Elvan Çelebi Türbesi’nden fayda gören insanların bu ziyaretleri bir nimet olarak gördükleri ve şükrederek tekrar tekrar ziyarette buldukları görülmektedir.

Görüşmelerden ulaştığımız ziyaretçilere ait verilerden bir kısmı şöyledir:

Kadın, 41 Yaşında, Lise Mezunu

“Eşim ve çocuğumu alıp özellikle yaz mevsiminde dinlenip ibadet ettiğimiz, huzur bulduğumuz bir dua makamı olduğu için ziyaret ediyorum. Tesadüf mü bilmiyorum ama ziyaret ettiğim zaman çoğunlukla güzel haberler alıyorum. En son ziyaretimde oğlumdan güzel bir haber aldım ve çok mutlu oldum. Allah’ın veli kullarını sık sık ziyaret etmeyi bana nasip eden Rabbime binlerce kez şükrediyorum. Allah’ın bana verdiği nimetlerin şükürü için tekrar tekrar ziyaret ediyorum.”

⁴⁰ Emre Yılmaz, “Türbe Fenomeni Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma: Şeyh Edebalı Türbesi”, *Edebalı İslamiyat Dergisi* 1/2 (2017), 41.

⁴¹ Köse - Aytan, *Türbeler: Popüler Dindarlığın Durakları*, 55.

Erkek, 30 Yaşında, Lise Mezunu

“Ülkemize, beldemiz insanına ilmi ve manevi katkılar sunmuş bir veli kulu anmak ve Ona Çorum’a katkılarından dolayı minnettarlığımı ifade etmek, veli kulları tanınmanın şükürünü eda etmek ve dua amaçlı ziyaret ederim.”

Erkek, 32 Yaşında, Lise Mezunu

“Yol yorgunluğumu alıyor ve manevi huzur ile daha rahat yolculuk yapıyorum. Yolculuğumun güvenli olacağına inanıyorum. Ziyaretten sonra kendimi manen hafiflemiş ve rahat hissediyorum. Şadırvanda abdest alıp su sesiyle huzur buluyorum. Orada tespih çekip dua ediyorum. Genç yaşta Allah dostlarını ziyaret nasip olduğu için şükrediyorum. Şükrettikçe Allah nimeti artırır deyip tekrar şükür ziyareti yapıyorum.”

Erkek, 35 Yaşında, Yüksek Okul Mezunu

“Türbeye geldiğimde rahatlıyorum. Maneviyatımın arttığını ve temizlendiğimi hissediyorum. Burada insanlar dua ediyorlar. Bazen ben de oradaki insanlar dua istediğinde içten dua ediyorum. Tanımadığın insanlarla tanışıp, dertleşip dua etmek insana kendi sıkıntılarını da unutturuyor. Çok farklı yerlerde farklı hayatlar da yaşayabilirdim. Beni kendi dostlarıyla rahatlatan Rabbime şükrediyorum. İnsan için sayısız nimetler veren Rabbini anmak ve dostlarını ziyaret etmek benim için çok önemli. Çok rahat ve huzurluyum, bu nedenle şükürümü kabir başında dua ederek Rabbime sunuyorum.”

4.5. Yapılan Türbe Ziyaretlerinin Bireylerin Dini Hayatına Yansımaları

Türbeyi ibadet ve dua için ziyaret edenlerin büyük bir kısmı yoğun bir dini duygu ve iç huzuru hissetmektedirler. İbadet ve dua etmek için ziyaret edenlerin önkabul olarak bu duygusal hale uygun oldukları ifade edilebilir. Türbedeki kişinin Allah tarafından sevilen bir kul olduğu ve bu kimseleri ziyaret etmenin Allah’ın hoşnutluğunu kazandıracığı inancı ziyaretçilerde bu beklentilere uygun olan bir duygusal hali ortaya çıkarmaktadır. Çünkü ziyaretçiler, ziyaretleri neticesinde kutsala biraz daha yaklaştıklarını düşünmektedirler.⁴²

⁴² Muammer Cengil, “Süheyb-i Rumi, Kereb-i Gazi ve Ubeyd-i Gazi Türbelerinin Çorum’un Dini Hayatına Yansımaları”, *Uluslararası Osmanlı’dan Cumhuriyete Çorum Sempozyumu*, ed. Mehmet Mahfuz Söylemez vd. (Çorum: Çorum Belediyesi Yayınları, 2008), 2/941.

Aynı dini ve duygusal hisler çocuk sahibi olmak, hastalıklardan kurtulmak ve şükür nedeniyle Elvan Çelebi Türbesi'ni ziyaret edenlerde de görülmektedir. Çünkü onlar da yapmış oldukları bu ziyaretlerle dua ederek kutsala yaklaşmanın huzurunu yaşadıklarını ifade etmektedirler.

Elvan Çelebi Türbesi ziyaretlerinde dayanışma, sosyalleşme gibi sosyal, stresten kurtulma, rahatlama gibi psikolojik ve kutsala yaklaşma gibi dini etkiler görülmektedir. Türbe ziyaretlerinin insanların duygu, düşünce ve davranışlarını, yani dünya görüşlerini önemli ölçüde etkilediği söylenebilir.

Türbe ziyaretleri ölümü hatırlatmakla birlikte ölüm kaygısını aşmada da destek olmaktadır. Bir mekân içerisindeki türbe ölüm ötesini algılamayı ve kabullenmeyi kolaylaştırırken ölen zâtın ruhunun varlığının devam ettiğini hissettirmektedir. Bu sayede ziyaretçiler psikolojik olarak rahatlar, yaşam ve ölümün iç içeliğini kabullenebilmelerine destek sağlamaktadır.⁴³

Kişi bir dilekte bulunacağı zaman dileğinin kabul edilmesini istediği için karşısındakinin hoşuna gidecek söz ve davranışlar ile saygı ile tazimde bulunur. Türbe ziyaretinde bulunan insanlar da benzer güdülerle hareket eder, önceden belirlenen kalıp davranışları yaparak dileklerinin kabulünü güçlendirdiğini düşünür, dileklerinin kabul edildiğine inandığında da şükran ifadesi olarak yine önceden belirlenen kalıp davranışları tekrarlar.⁴⁴

Katılımcıların “Yapmış olduğunuz Elvan Çelebi Türbesi ziyareti sizde dini ve duygusal anlamda nasıl etkiler uyandırmıştır?” şeklindeki sorumuza verdikleri cevapların bazıları şöyledir:

Kadın, 41 Yaşında, Lise Mezunu

“Dünya hayatında çoğu zaman gaflete düşüyorum. İbadetlerimi de huşu içinde yapamıyorum. İş yoğunluğu ve stres beni çok yoruyor. Fakat türbe ziyareti gafleti biraz da olsa geçiriyor, ahireti daha çok düşünüyor ve kendimi kontrol edip Allah'a yakınlaşmaya çalışıyorum.”

Erkek, 35 Yaşında, Yüksek Okul Mezunu

“Dünyadaki yaşantımın asıl amacının sadece dünyayı elde etmek olmadığını

⁴³ Köse - Ayten, *Türbeler: Popüler Dindarlığın Durakları*, 319.

⁴⁴ Karacoşkun, “DİLE BENDEN NE DİLERSEN: Türbe Ziyareti ve Dileklerine Sosyopsikolojik Çözümlemeler”, 119.

ve ahiretim için de çalışmam gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla dini vecibelerimi daha samimi yapmama vesile olmaktadır.”

Kadın, 20 Yaşında, Lise Mezunu

“Manevî bir ortama girdiğim için özellikle namazlarıma çok daha dikkat ediyorum. Hayatta iyi insan olmam gerektiğini ve iyi bir insan olarak yaşarsam Allah'ın bana yardım edeceğini ve beni seveceğini düşünüyorum. Yolun sonunda ölüm olduğunu daha iyi düşünüyorum. Ahirette Allah'ın sevdiği bu kullarla beraber olmak istiyorum ve bunun için onları sık sık ziyaret ederek hayatımı şekillendiriyorum.”

Erkek, 44 Yaşında, Lise Mezunu

“Namazlarıma ve günlük ibadetlerime daha çok dikkat ediyorum ve daha titiz davranıyorum. Kabirde metfun olan zât gibi Allah'ın istediği gibi temkinli ve günahlardan uzaklaşarak bir hayat yaşamaya çalışıyorum. Kabirde soru sual var diyorum. Alışverişte ve tüm işlerimde kul hakkına daha çok riayet ederek yaşamaya çalışıyorum. Dünya hayatının geçici olduğunu gönülden hissediyorum. Dini yaşantımda olumlu değişiklikler sağlıyor. Bana yaşama sevinci kazandırıyor. Elvan Çelebi'yi türbesi başında düşünmek kendi hayat muhasebemi yapmama ve mutlu olmama sebep oluyor. Huzur veren bu makamı ziyaret ettiğimde güncel hayatta vücudumda biriken stres, kötü enerji dağılıyor ve Allah aşkı ile şarj olduğumu hissediyorum. Çok yorulduğumda mutlaka ziyaret eder ve şarj olurum.”

Erkek, 39 Yaşında, Lise Mezunu

“Hıdırlık, Erzurum Dede ve Elvan Çelebi'yi sık sık ziyaret ederim. Allah dostlarını kendime örnek alıyorum. İnsanlara faydalı olmuşlar, ibadetlerine dikkatli davranmışlar diyerek daha çok ibadet yapmaya çalışıyorum. İnsan ölmekten korkacağı yere gitmemeli diyorum ve her zaman güzel mekânlarda ömrümü geçirmeye gayret ediyorum.”

Erkek, 42 Yaşında, Lise Mezunu

“Benim eskiden çok fazla kahvehanede kâğıt oynama alışkanlığım vardı. Bir kahvehanede kâğıt çarpan ile Elvan Çelebi gibi bir Allah dostunu ziyaret eden kişinin aldığı gıda farklı farklıdır. Şimdi bile yaptığım ziyaretleri tekrar hatırlayınca huzur buldum. Allah dostlarını çok seviyorum. Bana manevî olarak zihin olarak güç veriyorlar.”

Sonuç

Yaptığımız çalışma neticesinde geçmişte ve günümüzde Çorum halkı, feyz ve bereket kaynağı olarak gördüğü Elvan Çelebi Türbesini birçok dini pratiğe başvurarak ziyaret etmeye devam etmektedir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de çocuğu olmayan çiftler, psikolojik rahatsızlığı olan hastalar türbe ziyaretini bir sığınak, güven ve ümit kaynağı olarak görmekte, dua etmek için buraya gelmektedirler. Ayrıca Elvan Çelebi Türbesi Çorum Amasya yol güzergâhında olduğu için özellikle yaz mevsiminde daha yoğun ziyaret almakta, adaklarını yerine getirmek için türbeye gelenlerle birlikte burası dolup taşmaktadır.

Elvan Çelebi Türbesini dua ve ziyaret amacıyla birçok kişi ziyaret etmektedir. Elvan Çelebi Camisinin bir süre imamlığını yapan bir din görevlisinden aldığımız bilgilere göre, çok sık olmasa da zaman zaman burada duası gerçekleşen kişiler kurban kesmekte ve etini muhtarlık aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadırlar. Daha önceleri çaput bağlamak, türbedeki yeşil sütünü kucaklamak ve şadırvana mendil atmak gibi birtakım batıl ve hurafe davranışlar görülmekteyse de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın uyarı amaçlı çalışmaları ve camideki din görevlilerinin ziyaretçileri bilgilendirmeleri neticesinde bu tür hurafelere günümüzde çok nadir rastlandığı ifade edilmektedir.

Genel olarak Elvan Çelebi türbesine yapılan ziyaretlerin ziyaretçiler üzerinde psikolojik olarak olumlu bir etki yaptığı ve bu etkinin bireylerin dini düşünce ve davranışlarını, dini yaşantılarını olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir. Bu etkinin bireylerin dine olan ilgilerini artırdığı, olumlu duygularını geliştirdiği, stres ve hastalıklara karşı psikolojik destek sağlayarak iyi oluşlarına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca türbe ziyaretleri, ziyaretçilerin manevî haz duymalarına ve manevi yönden rahatlamalarına katkı sunmakla birlikte mekânın bulunduğu bölgeye dikkat çekici bir hareketlilik de kazandırabilmektedir.

Anadolu'daki birçok ziyaret yerinde olduğu gibi, Elvan Çelebi Türbesi'nin de eğitilmiş eğitimsiz, zengin fakir ve farklı dindarlık seviyelerinden kişiler tarafından bir umut kapısı olarak görülmesi, bu ziyaret yerinin halkın geniş bir kesiminde etkili olduğunu açıkça göstermektedir. Farklı sosyal tabakalardan insanları bir araya getirmesi de türbenin diğer bir sosyal fonksiyonudur.

Kaynakça

- Ak, Muammer. “Türk Halk Dindarlığı ve Evliya İnancı: Sosyolojik Bir Yaklaşım”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 86 (2018), 95-110.
- Arseven, Ali D. *Alan Araştırma Yöntemi (İlkeler, Teknikler, Örnekler)*. Ankara: Gül Yayınevi, 1993.
- Ataşağun, Galip. “Ziyaret Fenomeni”. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/2 (2006), 33-60.
- Ayaz, Berna – Günaydın, Aykut. “Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme”. *Kültür Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2019), 134-148.
- Baltacı, Ali. “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”. *BEÜ SBE Dergisi* 7/1 (2018), 231-274.
- Cengil, Muammer. “Süheyb-i Rumi, Kereb-i Gazi ve Ubeyd-i Gazi Türbelerinin Çorum’un Dini Hayatına Yansımaları”. *Uluslararası Osmanlıdan Cumhuriyete Çorum Sempozyumu*. Ed. Mehmet Mahfuz Söylemez vd.. 2/929-946. Çorum: Çorum Belediyesi Yayınları, 2008.
- Çıblak Coşkun, Nilgün. “Yatır ve Ziyaretlerin Halk Kültüründeki Rolü Bağlamında Mersin’deki Muğdat Dede Türbesinin İncelenmesi”. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/1 (2013), 1205-1219.
- Ekiz, Durmuş. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.
- Erkoç, Ethem. *Çorum’da Sababe ve Evliya Makamları*. Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yayını, 2017.
- Eyice, Semavi. “Çorum’un Mecidözü’nde Âşık Paşa-Oğlu Elvan Çelebi Zâviyesi”. *Türkiyat Mecmuası* 15 (1968), 211-246.
- Eyice, Semavi. “Elvan Çelebi Zaviyesi”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 11/65-66. Ankara: TDV Yayınları, 1995.
- Güç, Ahmet. “Kur’an’da Kutsallık Anlayışı” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/9 (2000), 245-252.
- Günay, Ünver. “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15/2 (2003), 5-36.
- Gündüzöz, Güldane. “Hızır-İlyas Kabulü Bağlamında Anadolu’da Kutsal Mekân

- Algısının Yeniden İnşası Sorunu- Elvan Çelebi Zâviyesi Örneği-. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/32 (2017), 583-605.
- Haral, Günay. "İslam'da Kutsiyet". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 26/497. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- İçli, Rukiye. *Sosyolojik Açından Ziyaret Fenomeni (Erzurum Abdurrahman Gazi Türbesi Örneği)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- İlhan, Yakup. *Mecitözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 2019.
- Karacoşkun, Mustafa Doğan. "DİLE BENDEN NE DİLERSEN: Türbe Ziyareti ve Dileklerine Sosyopsikolojik Çözümlenmeler". *İslâmi İlimler Dergisi* 7/13 (2012), 69-121.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, 2016.
- Köse, Ali - Ayten, Ali. *Türbeler: Popüler Dindarlığın Durakları*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. *Kişilik ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Oymak, İskender. "Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri Üzerine Bir Araştırma", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1996), 287-300.
- Peker, Hüseyin. "Türbe Ziyaretlerindeki Dini ve Psiko-Sosyal Nedenler". *Geçmiş-ten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*. İstanbul: Mezarlık Vakfı Yayınları, 1999.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2015.
- Punch, Keith F. *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. çev. Dursun Bayrak vd.. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016.
- Şentürk, Habil, *Din Psikolojisine Giriş*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2021.
- Tan, Aysel. "Bir Dini Tecrübe Türü Olarak Türbe Ziyaretleri/Baskil Örneği". *Her Yönüyle BASKİL*. ed. Hasan Kürüm vd.. 1/398-410. İstanbul, Türkiye: Fırat Üniversitesi Yayınları, 2020.
- Tong, Chee Kiong- Kong, Lily. "Religion And Modernity: Ritual Transformations And The Reconstruction Of Space And Time". *Social and Cultural Geography* 1/1 (2000), 29-44.
- Tozlu, Sümeyra. *Çorum İli Halk İnançları ve Halk Hekimliği*. Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

- Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu 1 Cilt. Ankara: TDK Basımevi, 1998.
- Yeğın, Hüseyin İbrahim. “Din Psikolojisi Açısından Kutsal Mekân İnsan İlişkisi”,
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 17/27 (2012), 53-91.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.
- Yılmaz, Emre. “Türbe Fenomeni Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma: Şeyh Edebali Türbesi”. *Edebali İslamiyat Dergisi* 1/2 (2017), 17-42.